

PROJEKT: Segmentacija nestandardnega zaposlovanja v Sloveniji (J5-9335)

Segmentacija zaposlovanja v Sloveniji: Splošni trendi in medsektorska primerjava (2005-2018)

Segmentacija nestandardnega zaposlovanja v Sloveniji (SEGNEĐ)

Šifra projekta: J5-9335

DS3 – Analiza slovenskih podatkovnih baz

SEGMENTACIJA ZAPOSLOVANJA V SLOVENIJI: SPLOŠNI TRENDI IN MEDSEKTORSKA PRIMERJAVA (2005–2018)

Jožica Čehovin Zajc in Maja Breznik

DELOVNI ZVEZEK II.

BAZA PODATKOV

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za družbene vede

Ljubljana, januar 2020

Kazalo

Povzetek ugotovitev	3
1 Uvod	7
2 Metodološka pojasnila	8
2.1 Opis raziskave:.....	8
2.2 Analize.....	8
2.3 Opis konceptov in spremenljivk	9
2.3.1 Standardno zaposlovanje	9
2.3.2 Nestandardno delo	10
2.3.3 Prekarno delo	12
2.3.4 Neformalno delo.....	14
2.3.5 Druge (nestandardne) oblike dela	15
3 Splošen pregled zaposlovanja v Sloveniji (med letoma 2005 in 2018)	17
3.1 Standardno zaposlovanje.....	17
3.2 Nestandardno delo	17
3.3 Prekarno delo.....	18
3.4 Neformalno delo	20
3.5 Druge (nestandardne) oblike dela.....	20
4 Pregled zaposlovanja v Sloveniji v štirih sektorjih (2011–2018)	23
4.1 Standardno zaposlovanje v štirih sektorjih	23
4.2 Nestandardno delo v štirih sektorjih	24
4.3 Prekarno delo v štirih sektorjih	25
4.4 Neformalno delo v štirih sektorjih.....	26
4.5 Sklep	29
5 Priloge.....	30

Povzetek ugotovitev

Poročilo prikazuje trende zaposlovanja v obdobju 2005–2018 na osnovi mikropodatkov iz longitudinalne ankete Aktivno in neaktivno prebivalstvo (SURs), ki smo jih sami obdelali. Analiza se opira na konceptualno razločevanje standardnega, nestandardnega, prekarnega in neformalnega dela, kot smo jih lahko identificirali s pomočjo podatkov v anketi ANP. Grobo definirano, standardne zaposlitve so vse zaposlitve za nedoločen in polni delovni čas, vse druge oblike dela pa so nestandardne zaposlitve. Prekarne zaposlitve so tako standardne zaposlitve kakor nestandardne oblike dela, ki jih zaznamujejo nizki dohodki in/ali »neprostovoljnost«. Neformalno delo pa so prikrite oblike zaposlitev (denimo, delo za neposredno plačilo, navidezno samozaposleni, študentsko delo nad 20 ur na teden, pa tudi »neprostovoljna« zaposlitev s krajšim delovnim časom, ker samo pogodba za polni delovni čas zagotavlja minimalni življenjski dohodek in pokojninsko varnost). Študija prikaže najprej trende zaposlovanja za celotno populacijo, potem pa še podrobnejšo primerjavo sektorjev industrije, trgovine, IKT in strokovnih dejavnosti.

Podatki za vse delovno aktivno prebivalstvo kažejo, da se standardno zaposlovanje z leti zmanjšuje, medtem ko se oblike nestandardnega zaposlovanja povečujejo. Trend bi bil še bolj izrazit, če ne bi upoštevali pomagajočih družinskih članov, ki ne opravljajo dela za plačilo in torej v strogem pomenu besede niso odvisne zaposlitve.

Med nestandardnimi oblikami zaposlovanja sta se v obdobju 2005–2018 približno na isti ravni gibala zaposlovanje za določen čas (a približno desetino vseh delovno aktivnih) in študentsko delo (med tri in štiri odstotke vseh delovno aktivnih). Nasprotno se je zelo povečalo zaposlovanje s krajšim delovnim časom, agencijsko delo in samozaposlovanje. Zaposlovanje za krajši delovni čas se je v tem obdobju skorajda podvojilo (povečalo se je s 25.048 oseb leta 2005 na 48.875 leta 2018). Agencijsko delo, ki je leta 2005 obsegalo približno odstotek vseh delovno aktivnih oziroma 10 tisoč oseb, se je do leta 2018 skoraj podvojilo na 1,8 odstotka oziroma 17.933 zaposlenih pri agencijah za posredovanje dela. Zelo se je povečalo tudi samozaposlovanje, s 65.500 oseb leta 2005 (ali 6,9 odstotka vseh delovno aktivnih) na 101.443 oseb leta 2018 (ali 10,3 odstotka vseh delovno aktivnih). Istočasno se je med njimi povečalo

število samozaposlenih, ki ne zaposlujejo drugih delavcev (s 54 odstotkov vseh zaposlenih leta 2005 na 64 odstotkov leta 2018).

Prekarne zaposlitve so po naših definicijah tako standardne zaposlitve kakor nestandardne oblike dela, ki jih zaznamujejo nizki dohodki in/ali »neprostovoljnost«. Za nizek dohodek smo določili dohodek pod 60 odstotki povprečne neto plače. Med standardno zaposlenimi se je njihovo število po letu 2009, ko imamo prvič na voljo podatke o plačah, zmanjšalo z 95.292 oseb (oziroma 14,5 odstotka) leta 2009 na 38.730 oseb (oziroma 6,2 odstotka) leta 2017. Ravno nasproten trend pa je med nestandardno zaposlenimi, se pravi, med zaposlenimi za določen čas, s krajšim delovnim časom in agencijskimi delavci. Njihovo število se je sicer po letu 2009, ko jih je bilo 41.455, zmanjševalo vse do leta 2013 (ko je doseglo število 32.527), nato pa se je povečevalo in že leta 2015 celo preseгло izhodiščno točko.

Po podatkih ankete ANP smo identificirali še dve vrsti prekarnih zaposlitev: »neprostovoljne« zaposlitve za določen čas, ko delavke in delavci opravljajo delo za določen čas, ker ne morejo najti zaposlitve za nedoločen čas, in »neprostovoljne« zaposlitve s krajšim delovnim časom, ko delavke in delavci delajo manj kot 36 ur, ker ne morejo najti dela z daljšim delovnim časom. Tako je po naših izračunih med zaposlenimi za določen čas približno polovica ali več »neprostovoljnih«, med zaposlenimi s krajšim delovnim časom pa je »neprostovoljnih« med 20 in 30 odstotkov. Skladno s povečevanjem števila zaposlenih s krajšim delovnim časom se je v proučevanem obdobju podvojilo tudi število teh, ki delo te vrste opravljajo »neprostovoljno« (z 6.663 oseb leta 2005 na 13.733 leta 2018).

Anketa o aktivnem in neaktivnem prebivalstvu nam je tudi omogočila, da smo identificirali nekatere oblike neformalnega dela, tako imenovane prikrite zaposlitve. Prikrita zaposlitev ima po definiciji elemente odvisnega meznega dela, vendar se opravlja na drugih pravnih podlagah (kot samozaposlitev, študentsko delo itn.), zato da podjetje maksimalno poveča tako produkcijsko fleksibilnost kakor profite in hkrati maksimalno zmanjša stroške dela. Od leta 2012 naprej anketa meri, koliko samozaposlenih (ki ne zaposlujejo delavcev in niso kmetje) delajo v prostorih ene stranke in/ali v prostorih te stranke. Njihovo število se je iz leta v leto povečevalo z 8.861 oseb oziroma 17,8 odstotka leta 2012 na 13.574 oseb oziroma 21 odstotka v letu 2018. Podobno lahko med prikrite zaposlitve uvrstimo tudi študentsko delo, ki ga

Segmentacija zaposlovanja v Sloveniji: Splošni trendi in medsektorska primerjava (2005-2018)

opravljajo dijaki ali študentje ob svojih rednih študijskih obveznostih v obsegu 20 ur ali več na teden. Teh je približno 20 tisoč, to je dve tretjini delovno aktivnih študentov (delež variira med 64,6 in 75,5 odstotka), kar pomeni, da večini delovno aktivnih študentov primarna dejavnost ni študij, temveč delo za plačilo.

Drugi del študije predstavlja podrobnejšo analizo trendov zaposlovanja v štirih sektorjih:

C – Predelovalne dejavnosti (krajše »industrija«)

G – Trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil (krajše »trgovina«)

J – informacijsko komunikacijske tehnologije (krajše »IKT«)

M – Strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti (krajše »strokovne dejavnosti«)

Če strnemo ugotovitve medsektorskih primerjav standardnega in nestandardnega zaposlovanja v štirih sektorjih med letoma 2011 in 2018, se pokažejo naslednje značilnosti: v sektorju industrije je najvišji delež standardno zaposlenih, tri četrtine vseh delovno aktivnih v sektorju, kar je 10 odstotkov nad nacionalnim povprečjem. V tem sektorju je nadpovprečno (dvakrat pogosteje od povprečja) tudi agencijsko delo, ki se v proučevanem obdobju nenehno povečuje in predstavlja slabe 4 odstotke vseh delovno aktivnih v sektorju. Domala vsi delovno aktivni študenti opravljajo študentsko delo v obsegu 20 ur ali več; čeprav so po statusu dijaki ali študenti, je njihovo osnovno početje delo, ne pa učenje ali študij. Na drugi strani je v tem sektorju delež samozaposlenih pod povprečjem. V sektorju trgovine je nadpovprečno pogosto zaposlovanje s krajšim delovnim časom (v proučevanem obdobju se je delež podvojil s 4,3 na 8 odstotkov vseh delovno aktivnih v sektorju). Tu sta najpogostejša tudi neprostoVOLjno delo s krajšim delovnim časom in študentsko delo, ki se je povečalo s 5,2 na 6 odstotkov vseh delovno aktivnih. V nasprotju z drugimi sektorji se v sektorju trgovine delež revnih standardno zaposlenih ne zmanjšuje in ostaja nad povprečjem. V sektorju IKT je nadpovprečno pogosto študentsko delo (med 3 in 5,5 odstotkov), na drugi strani pa se glede na povprečje pol manjkrat sklepajo pogodbe za določen čas. Nad povprečjem pa je v tem sektorju navidezno samozaposlovanje – tretjina vseh samozaposlenih brez delavcev; leta 2014 je kar slaba polovica delala samo za eno stranko in/ali v prostorih te stranke. Medtem ko je v ostalih sektorjih večina zaposlitev še vedno standardnih (za nedoločen čas s polnim delovnim časom in brez agencijskih delavcev), pa je v sektorju strokovnih dejavnosti teh manj kot polovica vseh delovno aktivnih, kar je približno 15 odstotkov pod nacionalnim povprečjem. V sektorju

strokovnih dejavnosti je ključna nestandardna oblika zaposlovanja samozaposlovanje, ki je kar trikrat pogostejša od nacionalnega povprečja. Delo te vrste zajema eno tretjino vseh delovno aktivnih, izmed katerih večina ne zaposluje drugih delavcev. V sektorju strokovnih dejavnosti je glede na povprečje tudi dvakrat višji delež revnih nestandardno zaposlenih (za določen, krajši delovni čas in kot agencijski delavci). Iz grobih primerjav lahko sklepamo, da so razlike v zaposlovanju sektorsko specifične.

1 Uvod

V poročilu prikazujemo rezultate longitudinalne in medsektorske analize standardnega in nestandardnega zaposlovanja ter prekarnega in neformalnega dela, kot jih omogočajo dostopni mikropodatki iz longitudinalne Ankete o delovni sili (po novem anketa Aktivno in neaktivno prebivalstvo, ANP).

Pri interpretaciji je treba posebej opozoriti, da smo uporabljali populacijske ocene, ne pa registrske podatke. Vzorčni podatki s približno 60.000 anketiranih oseb vsako leto so uteženi glede na populacijo in predstavljajo približen, a vseeno dovolj nazoren prikaz standardnega in nestandardnega zaposlovanja v Sloveniji po letu 2005.

V nadaljevanju najprej dodajamo metodološka pojasnila, operacionalizacijo konceptov in opis statističnih analiz. V drugem delu sledi splošen pregled standardnega, nestandardnega, prekarnega in neformalnega zaposlovanja v Sloveniji od leta 2005 do leta 2018. V tretjem delu prikazujemo pregled standardnega, nestandardnega, prekarnega in neformalnega zaposlovanja po štirih sektorjih: sektor C – predelovalna industrija (v nadaljevanju industrija), sektor G - trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil (v nadaljevanju trgovina), sektor J – informacijsko komunikacijske tehnologije (v nadaljevanju IKT), ter sektor M - strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti (v nadaljevanju strokovne dejavnosti).

2 Metodološka pojasnila

2.1 Opis raziskave:

V študiji smo analizirali obstoječe mikropodatke iz longitudinalne ankete Aktivno in neaktivno prebivalstvo, ki jo na Statističnem uradu RS (SURS) opravljajo nepretrgano vse od leta 1995 (razvojna faza se je začela leta 1989 na Fakulteti za družbene vede). Anketa je najboljše uradno anketiranje gospodinjstev v državi. Do leta 1997 so anketo opravljali enkrat letno, po tem pa vsako četrletje in je primerljiva z mednarodnimi podatki European Union Labour Force Survey (EU LFS). Za pričujočo študijo smo analizirali podatke za Slovenijo.

Vzorčni načrt je stratificiran, enostaven in slučajen. Pri izboru enot se upošteva stratifikacija po tipih naselja in statističnih regijah. Vsako gospodinjstvo je anketirano petkrat, po rotacijskem modelu 3-1-2 (gospodinjstva so anketirana tri krat zapored, potem eno četrletje niso vključena, nato pa so anketirana še dve četrletji zapored). Anketirani so vsi člani gospodinjstva. Vsako četrletje sodeluje približno 7.200 gospodinjstev in okoli 60.000 oseb. Podatke zbira kar 40 anketarjev. Prvo anketiranje poteka na domu, vsa ponovljena anketiranja pa so telefonska, če ima gospodinjstvo telefon, sicer se tudi ponovljena anketiranja opravijo na domu. Vir podatkov o dohodkih so preliminarni kontrolni podatki o dohodnini Finančne uprave RS (glej www.stat.si).

2.2 Analize

Analize obstoječih mikropodatkov ANP smo opravili med junijem 2019 in januarjem 2020 v varni sobi Statističnega urada RS (SURS). Uslužbenci SURS so pred izvozom podatke pregledali z vidika varnosti osebnih podatkov. Uporabljeni podatki so uteženi glede na vzorčni načrt, enote manjkajočih odgovorov in na razpoložljive pomožne populacijske spremenljivke, katerega cilj je doseči reprezentativnost vzorca, tako da so uteženi podatki čim boljše ocena opazovane populacije. Za pričujoče poročilo smo analizirali in predstavili populacijske ocene o številu standardno, nestandardno, prekarno in neformalno zaposlenih v Sloveniji.

2.3 Opis konceptov in spremenljivk

V tem podpoglavju bomo opisali koncepte standardnega, nestandardnega, prekarnega in neformalnega dela, kot smo jih lahko identificirali s pomočjo ankete ANP. V sivih okvirih so anketna vprašanja in možni odgovori, s katerimi smo tvorili spremenljivke.

Delovno aktivno prebivalstvo so osebe, ki so zadnji teden pred anketiranjem (od ponedeljka do nedelje) opravile kakršno koli delo za plačilo (denarno ali nedenarno), dobiček ali za družinsko blaginjo. Med delovno aktivno prebivalstvo sodijo tudi vse tiste zaposlene ali samozaposlene osebe, ki zadnji teden pred anketiranjem niso prišle na delo. Med delovno aktivne se štejejo tudi zaposlene osebe, ki so začasni ali trajni presežki, vse do prenehanja delovnega razmerja, osebe na porodniškem dopustu in pomagajoči družinski člani.

Med **zaposlene osebe** (se pravi, osebe v delovnem razmerju s pogodbo o zaposlitvi) štejemo vse, ki delajo v podjetjih ali organizacijah, pri obrtnikih, kmetih in pri osebah v svobodnih poklicih. Za razliko od uradne metodologije v skupino zaposlenih nismo vključili oseb na javnih delih, ki smo jih obravnavali posebej.

4.1. Kakšen je bil vaš zaposlitveni status pri delu, ki ste ga opravljali v zadnjem tednu (od ponedeljka do nedelje)?

- 1) Zaposlen v podjetju, družbi ali organizaciji*
- 2) Zaposlen pri samostojnem podjetniku posamezniku (obrniku)*
- 3) Zaposlen pri kmetu*
- 4) Zaposlen pri osebi v svobodnem poklicu*

2.3.1 Standardno zaposlovanje

Standardno zaposleni so osebe v delovnem razmerju (v podjetjih ali organizacijah, pri obrtnikih, kmetih in pri osebah v svobodnih poklicih) za nedoločen čas, s polnim delovnim časom in niso zaposlene pri agencijah za posredovanje dela.

4.1. Kakšen je bil vaš zaposlitveni status pri delu, ki ste ga opravljali v zadnjem tednu (od ponedeljka do nedelje)?

1) Zaposlen v podjetju, družbi ali organizaciji

2) Zaposlen pri samostojnem podjetniku posamezniku (obrtniku)

3) Zaposlen pri kmetu

4) Zaposlen pri osebi v svobodnem poklicu

5.1 Imate delo: 1) s polnim delovnim časom

4.6 Je to delo za: 1) nedoločen čas

4.4 Delate preko agencije za posredovanje dela? 2) Ne

2.3.2 Nestandardno delo

Zaposleni za določen čas so osebe, ki so v delovnem razmerju (torej zaposlene v podjetjih ali organizacijah, pri obrtnikih, kmetih, osebah v svobodnih poklicih) in delajo za določen čas.

4.1. Kakšen je bil vaš zaposlitveni status pri delu, ki ste ga opravljali v v zadnjem tednu (od ponedeljka do nedelje)?

1) Zaposlen v podjetju, družbi ali organizaciji

2) Zaposlen pri samostojnem podjetniku posamezniku (obrtniku)

3) Zaposlen pri kmetu

4) Zaposlen pri osebi v svobodnem poklicu

4.6 Je to delo za: 2) določen čas

Zaposleni s krajšim delovnim časom so osebe v delovnem razmerju, ki običajno delajo manj kot 36 ur na teden. V nasprotju z uradno statistiko smo v tej kategoriji obravnavali samo zaposlene osebe, to je, zaposlene v podjetjih ali organizacijah, pri obrtnikih, kmetih in osebah v svobodnih poklicih. V to kategorijo ne vključujemo drugih oblik dela (samozaposlene,

študente, vajence, javna dela, delo po pogodbi, delo za neposredno plačilo, kmete, pomagajoče družinske člane), čeprav tudi te osebe pogosto delajo manj kot 36 ur.

4.1. Kakšen je bil vaš zaposlitveni status pri delu, ki ste ga opravljali v zadnjem tednu (od ponedeljka do nedelje)?

- 1) Zaposlen v podjetju, družbi ali organizaciji*
- 2) Zaposlen pri samostojnem podjetniku posamezniku (obrtniku)*
- 3) Zaposlen pri kmetu*
- 4) Zaposlen pri osebi v svobodnem poklicu*

5.1 Imate delo: 2) s skrajšanim delovnim časom

Agencijsko delo opravljajo osebe, zaposlene pri agencijah za posredovanje dela (za nedoločen ali določen čas, s polnim ali krajšim delovnim časom), ki jih te »oddajajo v najem« raznim uporabnikom. V nasprotju z uradno statistiko v to kategorijo štejemo le osebe, zaposlene v podjetjih ali organizacijah, pri obrtnikih, kmetih in osebah v svobodnih poklicih, prek agencij, ki se ukvarjajo s posredovanjem delavcev. V to kategorijo ne vključujemo študentskega dela, ki ga obravnavamo posebej.

4.1. Kakšen je bil vaš zaposlitveni status pri delu, ki ste ga opravljali v zadnjem tednu (od ponedeljka do nedelje)?

- 1) Zaposlen v podjetju, družbi ali organizaciji*
- 2) Zaposlen pri samostojnem podjetniku posamezniku (obrtniku)*
- 3) Zaposlen pri kmetu*
- 4) Zaposlen pri osebi v svobodnem poklicu*

4.4 Delate preko agencije za posredovanje dela? 1) Da

Študentsko delo zastopajo osebe s statusom dijaka ali študenta, ki opravljajo delo prek študentskih servisov.

4.1. Kakšen je bil vaš zaposlitveni status pri delu, ki ste ga opravljali v zadnjem tednu (od ponedeljka do nedelje)?
12) delali ste preko študentskega servisa

Samozaposleni so osebe, ki delajo v lastnem podjetju, pri obrtnikih, s.p. in osebah svobodnem poklicu. V to kategorijo za razliko od uradne statistike nismo vključili kmetov, ki jih obravnavamo posebej.

4.1. Kakšen je bil vaš zaposlitveni status pri delu, ki ste ga opravljali v zadnjem tednu (od ponedeljka do nedelje)?
5) delali ste v lastnem podjetju
6) obrtnik (s.p.)
8) v svobodnem poklicu

Samozaposleni brez delavcev so osebe, ki delajo v lastnem podjetju, pri obrtnikih, s.p. in osebah v svobodnem poklicu (brez kmetov) in ne zaposlujejo delavcev.

4.1. Kakšen je bil vaš zaposlitveni status pri delu, ki ste ga opravljali v zadnjem tednu (od ponedeljka do nedelje)?
5) delali ste v lastnem podjetju
6) obrtnik (s.p.)
8) v svobodnem poklicu
Zaposlujete kaj delavcev? 2) Ne

2.3.3 Prekarno delo

Prekarno delo merimo s kategorijama, ki sta na voljo v ANP: ali nekdo opravlja nestandardno delo ne po svoji izbiri («neprostovoljnost») in ali prejema zelo nizke dohodke, ki ne omogočajo

normalne reprodukcije delovne sile (kar smo določili z dohodki pri 60 odstotkih povprečne neto plače ali manj).

Neprostoovoljno zaposleni za določen čas so osebe v delovnem razmerju, ki delajo za določen čas, ker ne morejo najti stalne zaposlitve.

4.8 Kaj je razlog, da opravljate delo za določen čas? Odgovor 2.

1) Pripravištvu, usposabljanje

2) Ne morete najti stalne zaposlitve

3) Ne želite stalne zaposlitve

4) Ste v poskusni dobi

5) Individualna pogodba o zaposlitvi

6) Ste trajni presežni delavec (s končno odločbo)

7) Izobraževanje, šolanje

8) Drugo

Neprostoovoljno zaposleni s krajšim delovnim časom so osebe v delovnem razmerju, ki delajo manj kot 36 ur, ker ne morejo najti dela z daljšim delovnim časom ali zaradi pomanjkanja dela oziroma manjšega obsega dela.

5.3 Zakaj navadno delate manj kot 36 ur? Odgovora 3 in 5.

1) Zaradi izobraževanja, usposabljanja

2) Zaradi bolezni, invalidnosti, delne upokojitve

3) Ne morete najti dela z daljšim delovnim časom

4) Ne želite dela z daljšim delovnim časom

5) Zaradi pomanjkanja dela, manjšega obsega dela

6) Ker pazite svoje oz. partnerjeve otroke

8) Ker pazite svoje oz. partnerjeve otroke in skrbite za odraslega, ki potrebuje pomoč

9) Iz drugih družinskih razlogov

10) Drugo

Revni standardno zaposleni so osebe, ki zaslužijo manj kot 60 odstotkov povprečne neto plače in so standardno zaposleni (za nedoločen čas in s polnim delovnim časom, vendar brez tistih, ki opravljajo delo prek agencije za posredovanje dela).

Revni nestandardno zaposleni so osebe, ki zaslužijo manj kot 60 odstotkov povprečne neto plače in so bodisi zaposleni za določen čas ali s krajšim delovnim časom bodisi agencijski delavci. V tej kategoriji obravnavamo samo osebe v delovnem razmerju, to je, zaposlene v podjetjih ali organizacijah, pri obrtnikih, kmetih, osebah v svobodnih poklicih.

Plače po letih: V zadnjem stolpcu tabele 1 (glej spodaj) smo prikazali višino plač po letih v Sloveniji. Te zneske smo upoštevali kot merilo za »revne zaposlene«, se pravi, tistih, ki so prejeli plačo do 60 odstotkov povprečne neto plače.

Tabela 1: Plače v Sloveniji od leta 2005 do leta 2017 (v EUR)

PLAČA	Minimalna bruto	Minimalna neto	Prag tveganja revščine	Povprečna bruto	Povprečna neto	60 % povprečne neto
2005	499	358	440	1157	745	447
2006	516	371	466	1213	781	468
2007	529	383	495	1285	856	513
2008	576	416	545	1391	923	553
2009	589	426	593	1439	955	573
2010	711	507	587	1495	989	593
2011	748	531	600	1525	1012	607
2012	763	542	606	1525	1012	607
2013	784	557	593	1523	1014	608
2014	789	560	596	1541	1024	614
2015	791	562	617	1556	1033	620
2016	791	562	616	1585	1.049	629
2017	805	571	636	1626	1.063	637

(Viri: minimalna bruto plača in povprečna bruto plača: Umar, Minimalna plača v Sloveniji v obdobju krize, http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/sporocila_za_javnost/2013/april/Minimalna_placa_v_Sloveniji_v_obdobju_krize.pdf; prag tveganje revščine: SURS, Si-stat; minimalna in povprečna neto plača: lastni izračuni z informativnimi izračuni, dostopnim na <https://www.davkoplacevalci.com/racunajmo-na-prste/izracun-place.>)

2.3.4 Neformalno delo

Neformalno delo meri oblike prikritih zaposlitev, se pravi, delo, ki vsebuje elemente odvisnega dela, vendar se (nezakonito) opravlja po pogodbah civilnega prava. Na osnovi podatkov ANP smo identificirali dve taki skupini: navidezne samozaposlene in študentsko delo nad 20 ur na teden.

Ob tem je treba opozoriti še na obstoj običajnega neformalnega dela, ki ga ANP meri (»delo za neposredno plačilo«), vendar je po podatkih ANP ta oblika redka. Poleg tega bi bilo v neformalno delo mogoče umestiti tudi zaposlitve s krajšim delovnim časom, ki jih delavke in delavci opravljajo ne po svoji volji in nizki dohodki iz dela ogrožajo njihovo eksistenčno varnost. Če obstajajo pogoji za zaposlitve s polnim delovnim časom, je prisiljevanje delavk in delavcev v zaposlitve s krajšim delovnim časom sporno, ker samo pogodba za polni delovni čas zagotavlja minimalni življenjski dohodek in pokojninsko varnost. Te sporne oblike smo v našem pregledu zajeli s kategorijo »neprostoVOLjne zaposlitve s krajšim delovnim časom«.

Navidezni samozaposleni so samozaposleni brez delavcev (torej osebe, ki so delale v lastnem podjetju, obrtniki, s.p., in tisti v svobodnem poklicu, ki ne zaposlujejo drugih delavcev) in so potrdili, da 1) delajo za eno samo stranko ali/in 2) da delajo v prostorih te stranke. V tej skupini pa nismo upoštevali kmetov.

4.5.a Ali delate pretežno le za eno stranko? 1) Da

4.5.b Ali večinoma delate v prostorih te stranke? 1) Da

Študentsko delo nad 20 ur zastopajo osebe s statusom dijaka ali študenta, ki opravljajo delo prek napotnic študentskih servisov v obsegu 20 ur in več na teden.

5.2 Koliko ur na teden navadno delate pri delu, o katerem se pogovarjava (vključno z nadurami, če jih opravljate redno)? _____ (Navadno delate ___ ur na teden?)

2.3.5 Druge (nestandardne) oblike dela

Med osebami, ki opravljajo **druge (nestandardne) oblike dela**, prikazujemo spodaj navedene skupine. Drugače kakor v uradni statistiki sem štejem tudi osebe, ki delajo prek javnih del, ne pa tudi prek študentskih servisov:

Pomagajoči družinski člani so osebe, ki formalno niso zaposlene ali samozaposlene, a so zadnji teden pred anketiranjem delale na družinski kmetiji, v družinski obrti, družinskem podjetju ali

drugi obliki družinske pridobitne dejavnosti, za svoje delo pa praviloma ne prejemajo rednega plačila.

Pogodbeno delo se opravlja po pogodbi.

Delo na črno se opravlja za neposredno plačilo, za plačilo na roko.

Javna dela so vse zaposlitve za določen čas, ki se opravljajo prek javnih del.

Vajenci, praktikanti so osebe, ki opravljajo prakso ali vajeništvo

Kmetje so osebe, ki se pretežno ukvarjajo s kmetijstvom in tako pridobivajo sredstva za življenje

4.1. Kakšen je bil vaš zaposlitveni status pri delu, ki ste ga opravljali v zadnjem tednu (od ponedeljka do nedelje)?

7) kmet 4.5.

9) pomagali na družinski kmetiji ali v družinskem podjetju, obrti (niste prejemali stalne plače) 4.9.

10) delali ste po pogodbi

11) delali ste za neposredno plačilo

13) delali ste preko javnih del

14) Vajenec, praktikant

3 Splošen pregled zaposlovanja v Sloveniji (med letoma 2005 in 2018)

V tem poglavju predstavljamo trende standardnega in nestandardnega zaposlovanja na eni strani, na drugi pa prekarnega in neformalnega dela v Sloveniji. Podatki zajemajo časovno obdobje med letoma 2005 in 2018. Podrobnejše analize so prikazane v tabeli 2 in v prilogi.

3.1 Standardno zaposlovanje

Standardno zaposleni: Osnovni izračuni analize mikropodatkov ANP kažejo, da se standardno zaposlovanje (to je, zaposlovanje za nedoločen čas s polnim delovnim časom brez agencijskih delavcev) z leti rahlo zmanjšuje, medtem ko se oblike nestandardnega zaposlovanja povečujejo. Natančneje, standardno zaposlovanje je po populacijskih ocenah ANP v proučevanem obdobju (od 2005 do 2008, ko je nastopila finančna kriza, naraščalo in se povzpelo za skoraj 39 tisoč standardno zaposlenih (s 643 tisoč na 682 tisoč), nato pa strmo padlo. Med letoma 2014 in 2015 je bilo le še približno 590 tisoč standardno zaposlenih, kar je dobrih 90 tisoč manj kakor leta 2008 (oziroma manj za štiri odstotke vseh delovno aktivnih). V naslednjih letih se je delež standardnega zaposlovanja rahlo izboljšal in se leta 2018 s 648 tisoč standardno zaposlenih (oziroma 66,1% vseh delovno aktivnih) približal stanju pred krizo leta 2007, še vedno pa je nižji za 34.000 zaposlenih glede na leto 2008. Standardno zaposleni vseeno še vedno prevladujejo med delovno aktivnimi: v proučevanem obdobju se je njihov delež gibal med 68,5% (vrhunec leta 2008) in 64,2% (najmanj leta 2014).

3.2 Nestandardno delo

Medtem ko je v proučevanem obdobju delež standardnega zaposlovanja rahlo padal, pa se je na drugi strani povečeval delež nestandardnih oblik dela (kot so zaposleni za določen čas, zaposleni s krajšim delovnim časom, agencijsko delo, študentsko delo in samozaposlovanje, če naštejemo samo najpogostejše).

Zaposleni za določen čas in/ali s krajšim delovnim časom: Za določen čas je zaposlena približno desetina vseh delovno aktivnih. Medtem ko zaposlovanje za določen čas nominalno ni zelo nihalo, pa ravno nasprotno velja za zaposlovanje s *krajšim delovnim časom*. Slednje se je v tem obdobju skorajda podvojilo (povečalo se je s 25.048 oseb leta 2005 na 48.875 leta 2018) in predstavlja 5% vseh delovno aktivnih. Pri tem je treba omeniti, da so nekateri zaposleni za določen čas lahko zaposleni hkrati s krajšim delovnim časom in kot agencijski delavci.

Delo prek agencij za posredovanje dela in študentsko delo: Agencijsko delo, ki je leta 2005 obsegalo približno odstotek vseh delovno aktivnih oziroma 10 tisoč oseb, se je v času krize zmanjšalo na 0,67% oz. 6.600 oseb, do leta 2018 pa podvojilo na 1,8% oziroma 17.933 zaposlenih pri agencijah za posredovanje dela. Druga sorodna nestandardna oblika dela, ker tudi vsebuje tristransko delovno razmerje, je delo prek študentskih servisov, namenjeno dijakom in študentom, ki se redno šolajo. V mednarodno primerjalnih statistikah to skupino prištevajo k agencijskemu delu, vendar jo zaradi množičnosti tu obravnavamo posebej. Predstavlja stabilne tri odstotke vseh delovno aktivnih oziroma okoli 30.000 oseb, med letoma 2007 in 2011 celo štiri odstotke, največ pa leta 2008, ko je študentsko delo opravljalo 42.000 oseb oziroma 4,2%.

Samozaposlovanje: V nestandardno delo spada tudi samozaposlovanje, ki se je v proučevanem obdobju postopoma povečevalo (s 65.500 oseb oziroma 6,9% delovno aktivnih leta 2005 na 101.443 oziroma 10,3% leta 2018). Več kot polovica samozaposlenih (leta 2005 54%, leta 2018 pa že 64%) ne zaposluje drugih delavcev. V uradnih statistikah so v skupino samozaposlenih vključeni še kmetje, katerih delež se je s 3% zmanjšal na 2% vseh delovno aktivnih, mi pa jih prikazujemo posebej.

3.3 Prekarno delo

Neprostopoljno zaposleni za določen čas: Med zaposlenimi za določen čas je vsako leto približno *polovica ali več* »neprostopoljnih«, ker je po njihovih besedah razlog, zakaj opravljajo delo za določen čas, to, da ne morejo najti zaposlitve za nedoločen čas. Identificirali smo jih za prekarne, »neprostopoljno zaposlene za določen čas«. Leta 2014 je bil njihov delež najvišji,

Segmentacija zaposlovanja v Sloveniji: Splošni trendi in medsektorska primerjava (2005-2018)

blizu 70%, najmanj (39%) pa jih je bilo leta 2018 – a je pri tem treba poudariti, da se je tega leta zelo povečal delež odgovorov, da delo za določen čas opravljajo, ker imajo sklenjeno »individualno pogodbo o zaposlitvi«. Tako je leta 2018 anketa zabeležila okoli 13.000 več »menedžerk in menedžerjev« glede na leto prej, ki jih nismo šteli med »neprostovoljno« zaposlene za določen čas. Anketiranke in anketiranci so lahko (poleg odgovora »ne morete najti stalne zaposlitve«) izbirali med temi odgovori, zakaj delajo za določen čas: a) pripravništvo, usposabljanje; b) ne želite stalne zaposlitve; c) ste v poskusni dobi; d) individualna pogodba o zaposlitvi; e) izobraževanje, šolanje; in f) drugo. Zgovoren je podatek, da je bilo tistih, ki zaposlitev za določen čas opravljajo, ker »ne želijo stalne zaposlitve«, se pravi, da jo opravljajo zares »prostovoljno«, do leta 2010 zgolj dober odstotek, po tem pa se je delež še znižal in leta 2018 znašal le še 0,4% od vseh zaposlenih za določen čas.

Neprostovoljno zaposleni s krajšim delovnim časom: Med nestandardno zaposlenimi s krajšim delovnim časom je med dvema in tremi desetimi teh, ki delajo manj kot 36 ur, ker ne morejo najti dela z daljšim delovnim časom. Tudi te smo identificirali za prekarno nestandardno zaposlene. Skladno s povečevanjem števila zaposlenih s krajšim delovnim časom se je v proučevanem obdobju podvojilo (z 6.663 na 13.733) tudi število teh, ki delo te vrste opravljajo neprostovoljno.

Revni zaposleni: Med prekarno zaposlene umeščamo tudi revne delavce, to je te, ki zaslužijo do 60% povprečne neto plače in so zaposleni a) v podjetju, organizaciji, b) pri obrtniku, s.p., c) pri kmetu ali d) pri osebi v svobodnem poklicu.

Revne zaposlene najdemo tako med standardno kakor nestandardno zaposlenimi. Med standardno zaposlenimi se je njihovo število od leta 2009, ko imamo prvič na voljo podatke o njihovih plačah, zmanjšalo s 95.292 oseb (oziroma 14,5% vseh standardno zaposlenih) na 38.730 oseb (oziroma 6,2%) leta 2017. Ravno nasproten trend pa je med nestandardno zaposlenimi, se pravi, med temi, ki so zaposleni za določen čas, s krajšim delovnim časom ali kot agencijski delavci. Njihovo število se je sicer po letu 2009, ko jih je bilo 41.455, zmanjševalo vse do leta 2013 (na 32.527 oseb), nato pa se je povečevalo in že leta 2015 celo preseglo izhodiščno točko, leta 2016 pa že doseglo vrh s 45.274 revnih zaposlenih za določen čas, s krajšim delovnim časom in kot agencijski delavci.

3.4 Neformalno delo

Anketa Aktivno in neaktivno prebivalstvo nam je tudi omogočila, da smo identificirali nekatere oblike neformalnega dela, tako imenovane prikrite zaposlitve.

Navidezni samozaposleni: Od leta 2012 naprej anketa meri, koliko samozaposlenih (ki ne zaposlujejo delavcev in niso kmetje) dela v prostorih ene stranke in/ali v prostorih te stranke. Ta podatka nakazujeta elemente delovnega razmerja in da je pravna podlaga za opravljanje dela verjetno neustrezna. Zato smo te osebe identificirali za »navidezno samozaposlene«, ker opravljajo delo v pogojih, ki vsebujejo elemente prikritega rednega delovnega razmerja. Njihovo število se je iz leta v leto povečevalo z 8.861 oseb oziroma 17,8% leta 2012 na 13.574 oseb oziroma 21% v letu 2018. Največ jih je bilo leta 2016 s 13.785 navidezno samozaposlenimi osebami (oziroma 24% vseh samozaposlenih, ki ne zaposlujejo delavcev in niso kmetje).

Študentsko delo nad 20 ur: Podobno lahko med prikrite zaposlitve uvrstimo tudi študentsko delo, ki ga opravljajo študentje ob svojih rednih študijskih obveznostih v obsegu 20 ur ali več na teden. Teh je približno 20 tisoč, to je dve tretjini delovno aktivnih študentov (delež variira med 64,6 in 75,5%), kar pomeni, da večini delovno aktivnih študentov primarna dejavnost ni študij, temveč delo za plačilo.

3.5 Druge (nestandardne) oblike dela

Med ostale oblike nestandardnega dela uvrščamo še naslednje kategorije, ki jih nismo vključili v pregledno tabelo 2, so pa podatki podrobno predstavljeni v prilogi (glej tabelo 4).

Pomagajoči družinski člani: Število teh, ki so pomagali na družinski kmetiji ali v družinskem podjetju, obrti in niso prejeli plače, se je v zadnjih treh letih močno zmanjšalo, skoraj za polovico s 5 na 2,7% vseh delovno aktivnih.

Pogodbeno delo: Delo po pogodbi je glede na leto opravljal med pol odstotka in dobrim odstotkom vseh delovno aktivnih.

Neformalno delo na črno: Delo za neposredno plačilo je leta 2005 opravljalo pol odstotka vseh delovno aktivnih, potem pa se je njihovo število močno zmanjšalo. Leta 2018 je vključevalo le še 0,14% vseh delovno aktivnih.

Javna dela: Prek javnih del je leta 2005 delalo 0,4% vseh delovno aktivnih, leta 2018 pa le še 0,15%.

Vajenci, praktikanti: Manj kot 0,1% vseh delovno aktivnih so *vajenci in praktikanti*.

Število *kmetov* se je med letoma 2005 in 2018 znižalo s približno 30.000 oseb na 20.000 oseb.

PROJEKT: Segmentacija nestandardnega zaposlovanja v Sloveniji (J5-9335)

Segmentacija zaposlovanja v Sloveniji: Splošni trendi in medsektorska primerjava (2005-2018)

Tabela 2: Splošen pregled zaposlovanja v Sloveniji med letoma 2005 in 2018

LETO	Delovno aktivni	Standardne zaposlitve		Nestandardno delo						Prekarno delo				Neformalno delo (prikrite zaposlitve)	
		Standardno zaposleni	% od delovno aktivnih	Določen čas	Krajši delovni čas	Agencijsko delo	Študentsko delo	Samozaposleni	Samozaposleni brez delavcev	Neprostovaljno za določen čas	Neprostovaljno s krajšim DČ	Revni standardno zaposleni	Revni nestandardno zaposleni	Navidezni samozaposleni	Študentsko delo – 20 ur in več na teden
2018	980.644	647.766	66,1%	91.672	48.875	17.933	30.672	101.443	64.737	36.231	13.733	/	/	13.574	20.293
2017	959.099	629.365	65,6%	99.986	47.299	12.799	32.982	92.666	56.696	59.968	14.924	38.730	44.878	12.048	23.007
2016	915.008	612.908	67,0%	92.187	43.234	9.316	30.664	90.432	57.562	60.313	17.044	47.742	45.274	13.785	23.170
2015	917.445	591.880	64,5%	95.746	41.339	11.352	28.965	92.436	61.161	63.571	14.123	45.352	44.410	13.869	20.271
2014	916.701	588.101	64,2%	86.524	36.909	9.046	25.598	86.169	55.285	59.876	11.564	44.062	39.987	11.398	18.467
2013	905.895	596.605	65,9%	82.199	33.743	7.956	26.696	82.704	53.586	52.289	9.633	46.584	32.527	10.081	19.220
2012	923.853	606.175	65,6%	92.884	36.180	11.554	27.952	80.495	49.734	45.246	8.856	53.652	36.625	8.861	19.227
2011	936.523	607.654	64,9%	94.783	32.293	6.930	34.032	85.743	52.824	51.212	8.240	56.745	39.266	/	22.100
2010	966.042	629.521	65,2%	86.673	34.902	9.168	38.046	86.979	51.272	47.387	8.993	69.446	37.029	/	24.577
2009	980.660	655.194	66,8%	84.596	34.253	6.600	37.628	76.262	43.824	43.809	8.981	95.292	41.455	/	25.864
2008	996.100	681.912	68,5%	97.002	28.328	7.229	42.040	66.514	35.876	50.929	6.481	/	/	/	29.930
2007	985.163	651.032	66,1%	105.743	26.317	10.010	37.247	70.273	38.744	56.418	6.745	/	/	/	25.273
2006	961.209	641.800	66,8%	92.771	26.233	8.743	32.163	72.450	39.147	52.551	6.013	/	/	/	21.905
2005	949.224	643.193	67,8%	98.141	25.084	9.784	27.975	65.551	35.318	54.590	6.633	/	/	/	18.890

4 Pregled zaposlovanja v Sloveniji v štirih sektorjih (2011–2018)

V podrobnejši pregled zaposlovanja smo zajeli štiri sektorje iz Standardne klasifikacije dejavnosti (SKD 2008). Dva sektorja vključujeta velik delež delovno aktivne populacije: sektor C – Predelovalne dejavnosti (krajše »industrija«) zaposluje skoraj četrtino (24%) vsega delovno aktivnega prebivalstva v Sloveniji, sektor G - Trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil (krajše »trgovina«) pa 12% delovno aktivnega prebivalstva. Poleg teh dveh smo vključili dva manjša sektorja, sektor J – informacijsko komunikacijske tehnologije (krajše »IKT«) s 3% delovno aktivnega prebivalstva v Sloveniji in sektor M - Strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti (krajše »strokovne dejavnosti«), v katerem delata 2% delovno aktivnega prebivalstva v državi.

4.1 Standardno zaposlovanje v štirih sektorjih

Že hiter pogled na deleže standardnega zaposlovanja po obravnavanih sektorjih pokaže, da so med obravnavanimi sektorji pomembne razlike v oblikah dela.

Najnižji delež standardno zaposlenih je v sektorju strokovnih dejavnosti, v katerem ima po letu 2014 zaposlitev za nedoločen čas s polnim delovnim časom (brez agencijskega dela) kar manj kot polovica zaposlenih, kar je približno 15% pod nacionalnim povprečjem. Naslednji najnižji delež je v sektorju – trgovine, v katerem je bil delež standardno zaposlenih tri leta (2012-2014) rahlo nad povprečjem, zadnja leta pa je pod nacionalnim povprečjem (leta 2018 za tri odstotke). Nekoliko višji delež je v sektorju IKT, v katerem deleži standardno zaposlenih nihajo med 65 in 75%: leta 2012 je bilo 9% več standardno zaposlenih kot povprečno v vseh sektorjih, že leto pozneje pa le še 2% več. Podobno je nihalo tudi zadnji leti: leta 2017 je bilo standardno zaposlenih 7% več od nacionalnega povprečja, leto pozneje pa le še 2%. V tem smislu je najbolj stabilen sektor industrije z 10% višjim deležem standardnega zaposlovanja od nacionalnega povprečja. Tu je delalo za nedoločen čas s polnim delovnim časom kar tri četrtine vseh zaposlenih v sektorju.

4.2 Nestandardno delo v štirih sektorjih

Zaposleni za določen čas: V industriji in trgovini je delež zaposlenih za določen čas blizu nacionalnega povprečja s približno desetino vseh delovno aktivnih (natančneje, v industriji med 10,2 in 12,3%, v sektorju trgovine pa med 8 in 11%, leta 2013 izjemoma na 7,5%). V sektorju strokovnih dejavnosti je zaposlovanje te vrste nekoliko manj pogosto (za odstotek ali dva, natančneje med 7,5 in 11%) glede na povprečje, najmanj pogosto pa je v sektorju IKT, v katerem je pogodb o zaposlitvi za določen čas kar pol manj (med 4,3 in 6,4% vseh delovno aktivnih).

Zaposleni s krajšim delovnim časom: Zaposlovanje s krajšim delovnim časom se je na nacionalni ravni med letoma 2011 in 2018, kot smo videli, postopoma zviševalo s 3,5 na 5% vseh delovno aktivnih. Glede na nacionalna povprečja je bilo zaposlovanje te vrste v sektorju strokovnih dejavnosti povprečno, manjše v sektorju industrije (med 2,5 in 3,4%), še manjše pa v IKT (med 1,2 in 3%). Najpogostejše pa je bilo zaposlovanje s krajšim delovnim časom v sektorju trgovine, kjer se je zaposlovanje te vrste podvojilo s 4,25 na 8% vseh delovno aktivnih.

Agencijsko delo: Agencijsko delo se je na nacionalni ravni od leta 2011 do leta 2018 podvojilo z 0,7 na 1,8% vseh delovno aktivnih. Glede na nacionalno povprečje je agencijsko delo manj pogosto v sektorjih strokovnih dejavnosti, IKT in trgovine, ki imajo vsi precej nižje deleže (natančneje: strokovne dejavnosti med 0,3 in 0,9%, IKT med 0,2 in 1,3%; trgovina med 0,4 in 1,5% vseh delovno aktivnih). Agencijsko delo je nasprotno kar dvakrat pogostejše v industriji glede na nacionalno povprečje. V tem sektorju se jasno kaže konstantna tendenca povečevanja deleža zaposlenih prek agencij za posredovanje dela, ki se je z 1,56% leta 2011 povzpelo na 3,7% vseh delovno aktivnih leta 2018.

Študentsko delo: Delo prek napotnic študentskih servisov predstavljamo posebej in ne v sklopu agencijskega dela kot pri uradnih statistikah. Vsa leta je povprečno obsegalo okoli 3% vsega delovno aktivnega prebivalstva. V sektorjih industrija in strokovnih dejavnosti je zastopano manj pogosto z okoli 2% vseh delovno aktivnih. Pogosteje pa se študentsko delo pojavlja v sektorju IKT (med 3,3 in 5,5%) in še zlasti v sektorju trgovine, v katerem vsa leta študentsko delo opravlja med 5,2 do 6% vseh delovno aktivnih v sektorju.

Samozaposlovanje: V obdobju 2011–2018 je bilo samozaposlenih (brez kmetov) približno desetina vseh delovno aktivnih, izmed katerih jih dobra polovica (5–6%) ne zaposluje drugih delavcev. Samozaposleni so redkejši pojav v sektorju industrije (stabilnih 6% samozaposlenih in 3% samozaposlenih brez delavcev). Na

Segmentacija zaposlovanja v Sloveniji: Splošni trendi in medsektorska primerjava (2005-2018)

drugi strani je samozaposlovanje najbolj izrazito (trikrat pogosteje glede na nacionalno povprečje) v sektorju strokovnih dejavnosti, kjer jih je kar eno tretjino vseh delovno aktivnih v sektorju (med 26 in 38%), pri čemer večina (med 19,3 in 27 %) ne zaposluje drugih delavcev. Podatki kažejo, da je samozaposlovanje v sektorju strokovnih dejavnosti ključna sektorska značilnost nestandardnega zaposlovanja. Nadpovprečno je samozaposlovanje prisotno še v sektorju IKT, kjer je z leti delež rasel (z 10% leta 2011 na 17% leta 2018) in od tega je tri četrtine samozaposlenih brez delavcev (nenehna rast s 7,5 na 14% vseh delovno aktivnih). Nekoliko nad povprečjem je samozaposlovanje navzoče tudi v sektorju trgovine, kjer je po letu 2012 delež samozaposlenih počasi rasel z 10,4% na 13,6% vseh delovno aktivnih. Ob tem skoraj polovica ne zaposluje drugih delavcev v sektorju trgovine.

4.3 Prekarno delo v štirih sektorjih

Neprosto voljno zaposleni za določen in krajši delovni čas: Tabela 3 kaže, da je med 40 in 70 odstotki zaposlenih za določen čas »neprosto voljnih«, ker ne morejo najti stalne zaposlitve. Nihanja so iz leta v leto velika in niso sektorsko specifična. Nedvoumno je neprosto voljno delo s krajšim delovnim časom, ker ne morejo dobiti dela s polnim delovnim časom, najbolj izrazito v sektorju trgovine, pod povprečjem pa v sektorju industrije, medtem ko v sektorjih IKT in strokovnih dejavnosti iz leta v leto močno niha. Ob tem je treba opozoriti, da tudi drugi razlogi, zakaj nekdo dela za določen čas ali s krajšim delovnim časom (z izjemo na splošno zelo redkih, ki ne želijo trajne zaposlitve za polni delovni čas), ne nakazujejo, da bi to bili res želeni obliki dela.

Revni standardno in nestandardno zaposleni: Delež revnih standardno zaposlenih (z dohodkom do 60% povprečne neto plače) se z leti znižuje v treh sektorjih (po letu 2011 se je v sektorju strokovnih dejavnosti zmanjšal iz 9% na 6%, v sektorjih IKT in industrije pa iz največ 8 % na 4% vseh standardno zaposlenih). Le v sektorju trgovine je delež revnih zaposlenih (za nedoločen čas in s polnim delovnim časom brez agencijskih delavcev) ves čas nekaj odstotkov nad povprečjem in se je zmanjšal v manjši meri (iz 12 na 9 % v trgovini, medtem ko je v vseh sektorjih padel iz 14 na 6 %). Revnih nestandardno zaposlenih (med katere smo vključili zaposlene za določen čas, s krajšim delovnim časom in agencijsko delo, za katere edino imamo podatek o dohodku) je skoraj dvakrat več kot revnih standardno zaposlenih v sektorju strokovnih dejavnosti, medtem ko je v sektorju IKT delež revnih nestandardnih za polovico nižji od revnih standardno zaposlenih.

4.4 Neformalno delo v štirih sektorjih

Navidezni samozaposleni: Od leta 2012 naprej anketa ANP meri, ali samozaposleni (brez delavcev) delajo za eno stranko, in če da, ali delajo tudi v prostorih te stranke, kar nakazuje na elemente prikritega delovnega razmerja. Med sektorji, ki smo jih proučevali, je prikrita zaposlitev najbolj pogosta v sektorju IKT, kjer je približno tretjina samozaposlenih navideznih (leta 2014 jih je bilo celo 44%). Delež navideznih samozaposlenih v tem sektorju sicer sčasoma pada, a je še vedno približno desetino nad povprečjem. V ostalih sektorjih je navidezno samozaposlenih četrtnina vseh samozaposlenih ali manj: v sektorju strokovnih dejavnosti je nihalo med 15–23%, enako v sektorju trgovine (med 20 in 23,5%), vendar se v nobenem ni izrazito povečevalo. Nasprotno se je v sektorju industrije število navidezno samozaposlenih povečalo z 12,6 na 19,3% v obdobju 2012–2018.

Študentsko delo v obsegu 20 ur ali več: Med štirimi sektorji je študentsko delo v obsegu 20 ur ali več najpogostejše v sektorju industrije, kjer ves čas več kot 80% študentov dela 20 ur ali več. V letih 2015, 2016 in 2018 je bil delež študentov, ki delajo nad 20 ur, celo med 89 in 93,6%. V ostalih sektorjih se študentsko delo večinoma opravlja v obsegu 20 ur ali več, saj ga povsod opravlja vsaj 60% (najpogosteje pa okoli 70%) vseh delovno aktivnih študentov.

Tabela 3: Pregled zaposlovanja v štirih sektorjih v Sloveniji med letoma 2011 in 2018

LETO	Delovno aktivni	Standardne zaposlitve		Nestandardno delo						Prekarno delo				Neformalno delo (prikrite zaposlitve)	
		Standardno zaposleni	% od delovno aktivnih	Določen čas	Krajši delovni čas	Agencijsko delo	Študentsko delo	Samozaposleni	Samozaposleni brez delavcev	Neprosto voljno za določen čas	Neprosto voljno s krajšim DČ	Revni standardno zaposleni	Revni nestandardno zaposleni	Navidezni samozaposleni	Študentsko delo – 20 ur in več na teden
Sektor C															
2018	243.658	184.287	75,60%	26.157	8.309	9.075	4.784	13.634	7.798	10.867	897	/	/	1.510	4.390
2017	241.642	179.455	74,30%	29.710	7.001	8.392	5766	13.718	7.623	18.961	903	6.814	8.775	1.204	4.768
2016	229.822	175.424	76,30%	24.133	7.657	6.199	4.778	14.232	8.827	16.067	1.495	9.406	8.654	2.234	4.474
2015	214.654	160.708	74,90%	24.275	6.666	5.912	3.855	13.777	8.392	16.805	719	6.837	8.534	1.756	3.433
2014	206.438	159.220	77,10%	20.940	6.474	4.888	3.618	12.485	6.856	15.168	783	8.128	9.016	1.057	3.054
2013	203.188	157.849	77,70%	20.725	6.220	4.135	4.014	11.412	6.939	13.892	1.023	11.043	7.015	656	3.332
2012	206.498	158.670	76,80%	22.657	5.290	4.651	4.298	12.307	7.531	11.648	625	10.595	7.231	954	3.567
2011	216.637	164.862	76,10%	23.681	5.910	3.385	4.908	14.329	8.388	14.722	199	13.623	9.184	/	3.951
Sektor G															
2018	120.632	76.212	63,20%	9.799	9.656	1.364	7324	16.377	8.739	4.023	3.675	/	/	1.839	4.747
2017	117.358	74.566	63,50%	10.679	8.563	650	6.743	15.814	8.096	6.560	3.000	6.404	6.526	1.616	4.685
2016	116.897	76.085	65,10%	11.241	8.023	612	7.122	14.647	8.561	7.397	3.819	7.724	7.645	1.601	5.489
2015	111.371	71.478	64,20%	10.735	6.774	744	5.840	15.753	9.473	7.154	2.679	8.109	6.844	2.232	3.764
2014	109.932	73.128	66,50%	10.070	5.723	395	6.244	13.183	7.836	7.442	2.060	6.741	4.669	1739	5.165
2013	115.434	79.895	69,20%	8.692	5.597	619	6.324	13.543	8.411	6.114	2.127	6.349	4.509	1.782	4.470
2012	111.483	76.238	68,40%	12.323	5.197	1.706	5.825	11.604	6.315	5.858	2.082	7.219	5.225	1.350	3.857
2011	112.795	74.312	65,90%	11.496	4.795	513	7338	14.217	7.366	6.408	1.771	9.024	5.982	/	4.804

PROJEKT: Segmentacija nestandardnega zaposlovanja v Sloveniji (J5-9335)

Segmentacija zaposlovanja v Sloveniji: Splošni trendi in medsektorska primerjava (2005-2018)

LETO	Sektor C	Standardne zaposlitve		Nestandardno delo						Prekarno delo				Neformalno delo (prikrite zaposlitve)	
		Delovno aktivni	Standardno zaposleni	% od delovno aktivnih	Določen čas	Krajši delovni čas	Agencijsko delo	Študentsko delo	Samozaposleni	Samozaposleni brez delavcev	Neprosto voljno za določen čas	Neprosto voljno s krajšim DČ	Revni standardno zaposleni	Revni nestandardno zaposleni	Navidezni samozaposleni
	Sektor J														
2018	32.989	22.613	68,50%	2.068	761	291	1.355	5.631	4.641	770	295	/	/	1.335	855
2017	33.502	24.216	72,30%	1.463	535	344	1.182	5.540	4.302	793	103	921	279	1.305	876
2016	30.528	22.265	72,90%	1.441	937	189	990	4.016	3.115	782	469	1.011	492	1.061	784
2015	33.478	23.536	70,30%	1.814	408	208	1.254	5.209	4.033	1.131	199	1.949	792	1.606	1.176
2014	30.753	20.115	65,40%	2.075	1.020	186	1.340	5.176	3.864	1.538	262	951	576	1.690	966
2013	28.990	19.686	67,90%	1.971	1.015	53	1.366	3976	2.619	1.116	206	756	819	915	1.065
2012	26.938	20.097	74,60%	1.386	505	168	1.053	3.063	2.191	585	98	1.013	481	789	881
2011	29.874	21.362	71,50%	1.995	717	382	1.652	2.980	2.233	799	6	1.323	679	/	990
	Sektor M														
2018	45.432	22.674	49,90%	3.514	2.508	416	1.183	14.908	11.605	830	783	/	/	1830	836
2017	45.374	22.359	49,30%	4.214	1.811	232	1.376	15.037	10.942	2.171	706	1.276	2.893	1.662	952
2016	44.135	20.114	45,60%	4.000	1.637	246	874	16.958	11.952	2.576	356	1.422	3.437	2.837	513
2015	42.112	20.051	47,60%	3.792	1.818	361	856	14.888	11.379	2.667	916	1.549	3.574	2.234	675
2014	44.710	21.350	47,80%	5.207	1.572	148	1.057	14.383	10.351	3.311	768	1.910	3.699	1.775	727
2013	42.468	23.716	55,80%	3.079	1.705	209	944	11.604	8.776	1.950	292	2.359	3.728	1.784	640
2012	44.971	24.227	53,90%	3.309	2.705	132	1.272	11.696	8.666	1.538	321	2.293	4.154	1.352	821
2011	41.869	20.992	50,10%	3.851	1.383	159	1.966	12.852	9.009	1.330	424	1.839	2.440	/	1.386

4.5 Sklep

Če strnemo ugotovitve medsektorskih primerjav standardnega in nestandardnega zaposlovanja v štirih sektorjih med letoma 2011 in 2018, se pokažejo naslednje značilnosti: v *sektorju industrije* je najvišji delež standardno zaposlenih, tri četrtine vseh delovno aktivnih v sektorju, kar je 10% nad nacionalnim povprečjem. V tem sektorju je nadpovprečno (dvakrat pogosteje od povprečja) tudi agencijsko delo, ki se v proučevanem obdobju nenehno povečuje in predstavlja slabe 4% vseh delovno aktivnih v sektorju. Domala vsi delovno aktivni študenti opravljajo študentsko delo v obsegu 20 ur ali več: čeprav so po statusu dijaki ali študenti, je njihovo osnovno početje delo, ne pa učenje ali študij. Na drugi strani je v tem sektorju delež samozaposlenih pod povprečjem. V *sektorju trgovine* je nadpovprečno pogosto zaposlovanje s krajšim delovnim časom (v proučevanem obdobju se je delež podvojil s 4,3 na 8% vseh delovno aktivnih v sektorju). Tu sta najpogostejša tudi neprostovoljno delo s krajšim delovnim časom in študentsko delo, ki se je povečalo s 5,2 na 6% vseh delovno aktivnih. V nasprotju z drugimi sektorji se v sektorju trgovine delež revnih standardno zaposlenih ne zmanjšuje in ostaja nad povprečjem. V *sektorju IKT* je nadpovprečno pogosto študentsko delo (med 3 in 5,5%), na drugi strani pa se glede na povprečje pol manjkrat sklepajo pogodbe za določen čas. Nad povprečjem pa je v tem sektorju navidezno samozaposlovanje – tretjina vseh samozaposlenih brez delavcev; leta 2014 je kar slaba polovica delala samo za eno stranko in/ali v prostorih te stranke. Medtem ko je v ostalih sektorjih večina zaposlitev še vedno standardnih (za nedoločen čas s polnim delovnim časom in brez agencijskih delavcev), pa je v *sektorju strokovnih dejavnosti* teh manj kot polovica vseh delovno aktivnih, kar je približno 15% pod nacionalnim povprečjem. V sektorju strokovnih dejavnosti je ključna nestandardna oblika zaposlovanja samozaposlovanje, ki je kar trikrat pogostejša od nacionalnega povprečja. Delo te vrste zajema eno tretjino vseh delovno aktivnih, izmed katerih večina ne zaposluje drugih delavcev. V sektorju strokovnih dejavnosti je glede na povprečje tudi dvakrat višji delež revnih nestandardno zaposlenih (za določen, krajši delovni čas in kot agencijski delavci). Iz grobih primerjav lahko sklepamo, da so razlike v zaposlovanju sektorsko specifične.

5 Priloge

Tabela 4: Pregled drugih oblik (nestandardnega dela) v Sloveniji med letoma 2005 in 2018

LETO	Dodatni podatki za revne				Druge oblike (nestandardnega) dela			
	Revni zaposleni (1)	Vsi revni (2)	Kmetje	Pomagajoči družinski člani	Pogodbeno delo	Delo za neposredno plačilo	Javna dela	Vajenci, praktikanti
2018			20.951	26.666	7125	1350	1497	355
2017	83.608	176.937	20.343	26.842	10.356	1.667	1.428	812
2016	93.016	148.473	17.789	21.658	7.978	1103	1870	1273
2015	89.762	133.902	21.845	37.096	7.908	1.979	2.880	624
2014	84.049	123.099	30.318	53.746	8.106	1.812	2.190	1.369
2013	79.111	114.384	26.758	43.430	10.760	1.902	2.304	769
2012	90.277	116.269	32.295	37.279	7.793	1.696	1.950	579
2011	96.011	124.650	32.149	39.906	9.503	1.992	881	1.742
2010	106.475	129.569	32.425	47.307	8.324	2.567	2.575	
2009	136.747	176.937	28.886	53.636	8.282	2.587	1.358	
2008			32.072	42.081	6.050	1.863	1.586	
2007			39.151	47.086	6.756	2.543	1.108	
2006			36.385	46.864	8.101	3.019	3.047	
2005			30.822	47.316	6.246	4.248	3.526	

(1) **Revni zaposleni** - osebe, ki zaslužijo do 60% povprečne neto plače in so zaposlene v podjetjih ali organizacijah, pri obrtnikih, kmetih in pri osebah v svobodnih poklicih.

(2) **Vsi revni** - osebe, ki zaslužijo do 60% povprečne neto plače in so zaposlene v podjetjih ali organizacijah, pri obrtnikih, kmetih in pri osebah v svobodnih poklicih, pa tudi osebe, ki opravljajo delo po pogodbi, za neposredno plačilo, prek študentskega servisa, prek javnih del ali so vajenci oz. praktikanti. V to skupino niso vključeni revni samozaposleni in kmetje, saj v anketi ANP zanje ni na voljo podatkov o dohodkih.

Segmentacija zaposlovanja v Sloveniji: Splošni trendi in medsektorska primerjava (2005-2018)

Tabela 5: Podrobnejši pregled kombinacij zaposlitev za določen-nedoločen čas, za polni-krajši delovni čas in agencijskega dela (Slovenija)

Nedoločen ali določen čas	nedoločen	nedoločen	nedoločen	nedoločen	določen	določen	določen	določen
Polni ali krajši DČ	polni	polni	skrajšani	krajši	krajši	krajši	polni	polni
Agencijsko delo ali ne	NE	agencijsko	NE	agencijsko	NE	agencijsko	NE	agencijsko
2018	647.766	11.801	38.838	507	9.212	318	76.837	5.305
2017	629.365	6.321	36.035	294	10.755	215	83.047	5.969
2016	612.908	4.785	32.304	56	10.760	114	76.953	4.361
2015	591.880	5.721	29.617	748	10.537	437	80.326	4.446
2014	588.101	4.036	28.598	134	8.072	106	73.576	4.771
2013	596.605	3.516	28.140	114	5.341	148	72.532	4.178
2012	606.175	6.381	28.030	343	7.384	423	80.670	4.407
2011	607.654	3.261	24.682	194	7.297	120	84.011	3.355
2010	629.521	4.112	27.056	456	6.748	642	75.325	3.958
2009	655.194	3.874	28.288	70	5.576	319	76.364	2.337
2008	681.912	3.301	21.463	130	6.414	321	86.790	3.477

Tabela 6: Podrobnejše kombinacije zaposlitev za določen-nedoločen čas, za polni-krajši delovni čas in agencijskega dela (Sektor C- Predelovalne dejavnosti)

Nedoločen ali določen čas	nedoločen	nedoločen	nedoločen	nedoločen	določen	določen	določen	določen
Polni ali krajši DČ	polni	polni	krajši	krajši	krajši	skrajšani	polni	polni
Agencijsko delo ali ne	NE	agencijsko	NE	agencijsko	NE	agencijsko	NE	agencijsko
2018	184.287	5.507	7.455	44	776	33	21.857	3.490
2017	179.455	4.057	5.890	160	877	73	24.658	4.102
2016	175.424	2.673	6.794		831	32	19.777	3.493
2014	159.220	1.850	5.542	56	876		17.083	2.981
2013	157.849	1.325	5.544	33	580	63	17.368	2.714
2012	158.670	1.727	4.896	12	278	104	19.468	2.808
2011	164.862	1.047	5.636	55	220		21.178	2.284
2010	179.189	1.316	7.578	111	476	25	19.206	2.155
2009	190.456	765	10.594	23	459	50	15.313	1.154
2008	210.651	1.160	5.151	44	264		22.742	1.643

Segmentacija zaposlovanja v Sloveniji: Splošni trendi in medsektorska primerjava (2005-2018)

Tabela 7: Podrobnejše kombinacije zaposlitev za določen-nedoločen čas, za polni-krajši delovni čas in agencijskega dela (Sektor G Trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil)

Nedoločen ali določen čas	nedoločen	nedoločen	nedoločen	nedoločen	določen	določen	določen	določen
Polni ali krajši DČ	polni	polni	krajši	krajši	krajši	krajši	polni	polni
Agencijsko delo ali ne	NE	agencijsko	NE	agencijsko	NE	agencijsko	NE	agencijsko
2018	76.212	980	7.940	58	1.506	153	7.966	309
2017	74.566	285	7.014	16	1.482	51	8.848	190
2016	76.085	545	6.031		1.969	23	9.205	44
2015								
2014	73.128	378	4.647		1.066	9	8.987	351
2013	79.895	332	4.837	44	716		7.733	45
2012	76.238	1.123	3.322		1.752	123	9.989	179
2011	74.312	221	3.591	40	1.163		10.081	143
2010	76.861	630	4.738	24	1.012	44	10.105	27
2009	82.628	386	3.581		700	98	11.903	243
2008	83.404	361	3.583		1.117	134	12.791	253

Tabela 8: Podrobnejše kombinacije zaposlitev za določen-nedoločen čas, za polni-krajši delovni čas in agencijskega dela (Sektor J – IKT)

Nedoločen ali določen čas	nedoločen	nedoločen	nedoločen	nedoločen	določen	določen	določen	določen
Polni ali krajši DČ	polni	polni	krajši	krajši	krajši	krajši	polni	polni
Agencijsko delo ali ne	NE	agencijsko	NE	agencijsko	NE	agencijsko	NE	agencijsko
2018	22613	219	638	0	122	0	1874	72
2017	24216	230	478	0	57	0	1293	114
2016	22265	143	716	0	221	0	1174	46
2015								
2014	20115	69	752	0	268	0	1689	117
2013	19686	0	873	0	142	0	1776	53
2012	20097	83	399	0	106	0	1195	85
2011	21362	169	569	0	148	0	1634	213
2010	21308	108	1011	0	163	43	1087	50
2009	19709	123	606	0	68	0	1642	44
2008	19823	156	546	0	165	0	1413	45

Segmentacija zaposlovanja v Sloveniji: Splošni trendi in medsektorska primerjava (2005-2018)

Tabela 9: Podrobnejše kombinacije zaposlitev za določen-nedoločen čas, za polni-krajši delovni čas in agencijskega dela (Sektor M - Strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti)

Nedoločen ali določen čas	nedoločen	nedoločen	nedoločen	nedoločen	določen	določen	določen	določen
Polni ali krajši DČ	polni	polni	krajši	krajši	krajši	krajši	polni	polni
Agencijsko delo ali ne	NE	agencijsko	NE	agencijsko	NE	agencijsko	NE	agencijsko
2018	22674	359	2188	0	319		3138	56
2017	22359	42	1476	0	298	38	3725	152
2016	20114	184	1327	0	276	35	3663	27
2015								
2014	21350	94	1200	0	345	27	4807	27
2013	23716	146	1513	0	192		2824	63
2012	24227	132	2544	0	161		3149	
2011	20992	90	1157	0	174	51	3608	17
2010	20890	172	1197	0	687		3008	31
2009	23156	184	1223	0	264		3041	57
2008	23489	67	994	0	369		2659	79